

"Gypsy, go home!"

Hatbrott mot romska EU-migranter i Malmös gatumiljö.

En delrapport.

Skåne Stadsmission

Civil Rights Defenders

Simon Wallengren, Malmö Universitet

Erik Hansson, Uppsala Universitet

Denna rapport finansieras av
Europeiska unionen
Rättigheter, Jämlikhet och
Medborgarskapsprogram
(2014-2020)

Denna delrapport är framtagen inom ramen för projektet

Motverka antiziganism mot romska EU-migranter i Malmö.

www.skanestadsmission.se/hatbrott

www.fb.com/hatbrottsprojektet

Rapporten är författad av:

Simon Wallengren, forskare, Malmö Universitet

Erik Hansson, forskare, Uppsala Universitet

Adriana Holmberg Milea, projektkoordinator, Skåne Stadsmission

Albert Dandos, projektmedarbetare, Skåne Stadsmission

Christian Tigerblad, projektmedarbetare, Skåne Stadsmission

Malmö, maj 2019

Ansvarsfriskrivning: Författarna är ensamt ansvariga för innehållet i detta dokument. Europeiska Kommissionen ansvarar inte för hur informationen i dokumentet kan komma att användas.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning.....	1
1. Inledning	2
2. Hatbrott mot romska EU-migranter i Malmö	4
2.1. Metod	4
2.2. Resultat	4
2.2.1. Beskrivning av respondenterna	4
2.2.2. Kunskap om och förekomst av hatbrott hos EU-migranter	5
2.2.3. Erfarenhet av hatbrott.....	5
2.2.4. Förtroendet för polisen, rättssystemet och vittnesskyddet	7
2.3. Slutsatser	7
3. Attityder och fördomar om romska EU-migranter som tigger i Malmö.....	9
3.1. Studiens tillvägagångsätt.....	9
3.2. Resultat	9
3.2.1. Beskrivning av studiedeltagarna	9
3.2.2. Fördomar om romska migranter som tigger.....	11
3.2.3. Respondenternas uppfattning om gruppen som en ordningsstörning	12
3.2.4. Respondenternas uppfattning om politiska åtgärder riktade mot romska migranter.....	13
3.3. Slutsatser	14
4. Varför hata tiggande människor?	16
4.1. Aversionen mot tiggande i ett historiskt perspektiv.....	16
4.2. Psykologiska orsaker till hat.....	18
4.2.1. Myten "tiggare är kriminella"	18
4.2.2. "Tiggaren tränger sig in i vardagslivet"	20
4.2.3. Hemlöshetens konsekvenser	20
4.3. Slutssatser	21
5. Slutsatser och rekommendationer till politiska åtgärder	22
6. Källor.....	23

SAMMANFATTNING

Denna rapport är den första publikationen inom ramen för projektet *Motverka Antiziganism mot Romska Migranter i Malmö*, som Skåne Stadsmission driver tillsammans med Civil Rights Defenders och medfinansieras av Europeiska unionen (EU). Målet med det tvååriga projektet är att bekämpa hatbrott som riktar sig mot EU-migranter av romsk etnicitet, som vistas i Malmös gatumiljö.

Flera studier har uppmärksammat att hemlösa EU-migranter löper en hög risk att bli utsatta för kränkningar och övergrepp med hatbrottsmotiv. Denna rapport undersöker hatbrott gentemot denna grupp, både ur offrens och gärningspersonernas perspektiv. I del 2 presenteras preliminära resultat av en studie som utförts av projektgruppen, om förekomsten och erfarenheterna av hatbrott bland hemlösa EU-migranter i Malmö. Del 3 och 4 tittar på förklarande modeller för just hatbrott riktat mot romer och människor som tigger. Del 3 av Simon Wallengren presenterar resultaten av en undersökning om Malmöbornas inställning till romska EU-migranter som försörjer sig genom tiggeri. Del 4 av Erik Hansson presenterar ett historiskt och psykologiskt perspektiv på reaktionerna mot tiggeri.

Resultaten bekräftar tidigare forskning och visar på en omfattande och systematisk utsatthet för hatbrott gentemot EU-migranter. 56 procent av de tillfrågade EU-migranterna uppgav att de har blivit utsatta för hatbrott under de senaste tolv månaderna i Sverige. Respondenter som själva identifierar sig som romer löper större risk att bli utsatta för hatbrott än respondenterna som inte identifierar sig som romer och de flesta respondenter upplevde hatbrott flera gånger i veckan. Även om ett till synes lågt antal hatbrott anmäldes till polisen (7) visar detta på att anmälningsbenägenheten ökat under projektets första fem månader, jämfört med endast 2 polisanmälningar som lämnats in under hela förra året.

Vi fann dock en motsättning till tidigare forskning när det gäller attityder mot EU-migranter som tigger. Få av de tillfrågade Malmöborna svarade att de har varit arga på, provocerade av eller rädda för romer som tigger. Det var emellertid ganska vanligt att respondenterna uppfattade de tiggande romerna som ordningsstörande (18 procent). Konsekvenserna av fattigdom upplevs rubba normativa och estetiska ordningar på allmänna platser. Jämfört med andra opinionsundersökningar visade relativt få respondenter stöd för ett förbud mot tiggeri (33 procent).

Det finns två typer av åtgärder som kan förebygga våld. En är att svenska myndigheter börjar arbeta aktivt för att säkerställa EU-migranternas grundläggande mänskliga rättigheter i Sverige. Den andra typen av åtgärd skulle vara att revidera lagstiftningen kring hatbrott, för att lättare kunna rättsligt pröva de fall där det inte kan bevisas att det är offrets etnicitet som är orsaken till brottet. När det gäller "utsatta EU-medborgare" verkar det som att avsikten bakom hatbrottet kan vara en blandning av dels etniskt färgat hat dels av individernas egenskaper som hemlösa och fattiga.

1. INLEDNING

Under det senaste decenniet har det blivit allt vanligare i europeiska städer att möta människor som reser mellan Europeiska Unionens (EU) medlemsstater under kortare tidsperioder i syfte att försörja sig genom bland annat tiggeri. I det svenska samhället har gruppen ofta kallats för "tiggare" eller "romska tiggare" men i olika offentliga sammanhang har gruppen i stället kommit att betecknas som utsatta EU-medborgare. I denna rapport växlar vi mellan begreppen utsatta EU-medborgare och EU-migranter. I den senaste mätningen under hösten 2018 har Polismyndigheten uppgivit att det sammantaget vistas cirka 4 840 utsatta EU/EES-medborgare i Sverige (Länsstyrelsen Stockholm: 2019). I en tidigare lägesbild uppskattades att majoriteten (cirka 80 procent) tillhör den romska minoriteten från Rumänien eller Bulgarien (SOU 2016:6).

Ett flertal akademiska studier, myndighetsrapporter och olika intresseorganisationer har uppmärksammat att det handlar om en socialt marginaliserad grupp som löper hög risk att utsättas för olika typer av kränkande och brottsliga övergrepp under sin vistelse i Sverige och när de tigger i offentlig miljö (Lacatus, 2015, Wallengren & Mellgren, 2018).

Denna rapport är den första publikationen inom ramen för projektet *Tackling Anti-Gypsyism against Roma Migrants in Malmö*, som drivs av Skåne Stadsmission tillsammans med Civil Rights Defenders. Crossroads är Skåne Stadsmissions råd- och stödcenter för utsatta EU-medborgare och har i fyra års tid arbetat nära projektets målgrupp. Civil Rights Defenders arbetar globalt och i Sverige till stöd för mänskliga rättigheter. Skyddet för EU-migranternas rättigheter är ett av organisationens prioriterade fokusområden i Sverige.

Projektet drivs med EU-stöd och löper under åren 2019-2020. Projektets syfte är att bekämpa hatbrott riktade mot romska EU-migranter som vistas i Malmö, polisen i Malmö deltar aktivt i projektets genomförande.

Projektet fokuserar på de berörda individernas vardag i Sverige och det skydd som samhället ska kunna erbjuda dem som brottsoffer och i åtgärder för minskad utsatthet för brott. Crossroads i Malmö har under en längre tid samlat in berättelser från personer ur målgruppen. Dessa har vittnat om en omfattande utsatthet för hatbrott, d.v.s. brott där det bakomliggande motivet bedömts vara rädsla för eller fientlighet mot individen ifråga för att hen är eller uppfattas vara av romsk etnicitet. Gärningarna har drabbat individerna brett och systematiskt, samtidigt som ytterst få fall nått polisen och än färre, i praktiken inget av dem lett till att någon lagförts. Målet med projektet är att få till stånd en ändring så att anmälningsbenägenheten ökar hos de drabbade, att fallen utreds och leder till rättsliga prövningar samt att hatbrotten på sikt minskar.

Som ett första led i detta arbete har projektgruppen genomfört en undersökning kring omfattningen av hatbrott bland EU-migranter som försörjer sig i Malmös gatumiljö. 96 individer ur målgruppen intervjuades angående deras medvetenhet om och utsatthet för hatbrott. En viktig del i projektet är att systematiskt dokumentera hatbrott gentemot

målgruppen. Detta arbete kommer pågå under hela projektperioden. I denna rapport presenteras de preliminära resultaten av det dokumentationsarbete som har gjorts under projektets första fem månader. Resultaten, presenterade i **del 2** bekräftar den sedan tidigare kända bilden av omfattande och systematisk utsatthet för denna typ av brottslighet.

För vårt fortsatta arbete och kommande insatser är det viktigt att veta mer om vilka förklaringsmodeller som kan ligga bakom förekomsten av hatbrott. Finns det negativa föreställningar och kan dessa uppfattas legitimerande ur angriparnas perspektiv? Rapporten omfattar därför även resultaten från en motsvarande undersökning om attityder gentemot gruppen. Dessa presenteras i **del 3** författad av Simon Wallengren, doktorand vid Malmö Universitet. 150 Malmöbor som kommit i kontakt med målgruppen besvarade en enkät om vad de generellt ansåg om romer och romska EU-migranter, huruvida de ansåg gruppen utgör ett ordningsproblem, om de sympatiserade med personer som kränker dessa och slutligen vad respondenterna ansåg om olika åtgärder, positiva och negativa, riktade gentemot målgruppen. Överraskande nog visar resultaten att det inte finns någon direkt korrelation mellan resultaten i denna och den förstnämnda studien.

I den mediala och politiska debatten har EU-migranternas närvaro ofta kopplats till olika negativa fenomen både för de berörda individerna, exempelvis genom att dessa kan utsättas för människohandel, och för samhället i stort. Tiggeriet – passiv penninginsamling – som fenomen har fått en central roll i debatten och ett förbud mot tiggeri har lanserats som en lösning både till skydd för de berörda individerna och för samhället. Åsikterna går dock isär och andra menar istället att tiggeriet är en faktisk försörjningskälla som möjliggör för hela familjer att resa sig ur fattigdom och att samhället istället bör och är skyldig att tillhandahålla målgruppen socialt stöd under tiden de vistas i Sverige.

För en djupare förståelse av utsattheten för de EU-migranter som försörjer sig genom tiggeri i Malmös gatumiljö, är det därför viktigt med kunskap från forskningen kring fenomenet tiggeri som sådant. I **del 4** analyserar Erik Hansson, forskare vid Uppsala Universitet, den diskrepans som uppstår mellan den upplevda självbilden och den skavande känslan som framträder i mötet med de tiggande personerna. Erik använder sig av studier utifrån sin nyligen publicerade doktorsavhandling: *”Det känns fel”. Om svenska samhällets reaktioner mot tiggande EU-medborgares närvaro, 2014–2016*. Del 4 omfattar också en teoretisk inramning med en sammanfattad kunskapsöversikt om synen på grupper och individer i samhällets ytterkant, ofta ur minoritetsgrupper, som försörjt sig genom tiggeri. Denna historiska överblick kan bidra till att bättre synliggöra mekanismerna bakom dagens hätska debatt kring tiggeri och dess konsekvenser för projektets målgrupp.

Rapporten avslutas med sammanfattningen av slutsatserna i de två genomförda studierna och rekommendationer. För mer information om projektet: skanestadsmission.se/hatbrott.

2. HATBROTT MOT ROMSKA EU-MIGRANTER I MALMÖ

I denna rapport presenteras resultaten av den undersökning som Skåne Stadsmission har genomfört under perioden mars - maj 2019. Rapporten syftar till att ge svar på följande frågor:

1) I vilken omfattning förekommer hatbrott riktat mot EU-medborgare med romsk etnicitet som lever i hemlöshet och försörjer sig i Malmös gatumiljö? och 2) Vilka erfarenheter av hatbrott har dessa människor?

2.1. METOD

Undersökningen bestod av två delar, dels en enkät dels intervjuer. Projektgruppen genomförde under perioden mars - april 2019 en enkät bland utsatta EU-medborgare som lever i hemlöshet i Malmö. 96 personer som tillhör målgruppen intervjuades utifrån ett kort frågeformulär. Undersökningen var avsedd att samla in data om förekomsten av hatbrott gentemot gruppen och var också en del av en rättighetsbaserad informationskampanj med syftet att öka medvetenheten om hatbrott.

Undersökningen genomfördes på flera ställen i Malmö: på Crossroads (Skånes Stadsmissions råd- och stödcenter för utsatta EU-medborgare), på tidskriften Faktums utdelningscenter i Malmö (Faktum är hemlösas tidskrift) och på offentliga platser i staden där projektgruppen påträffade utsatta EU-medborgare under sitt uppsökande fältarbete. De svarande tillfrågades om de visste vad hatbrott var och ombads förklara det med egna ord. En diskussion följde där intervjuaren klargjorde begreppet med hjälp av exempel. De tillfrågade fick svara på frågan om de ansåg att de blivit utsatta för hatbrott under de senaste tolv månaderna av sin vistelse i Sverige.

De tillfrågade som svarade att de har blivit utsatta för hatbrott under denna period blev sedan ombedda att berätta om sina erfarenheter. Av totalt 54 personer som svarat att de har utsatts för hatbrott, valde 25 personer att svara på fler frågor om deras upplevelser av hatbrott, deras förtroende för polisen och det svenska rättssystemet samt om de ville anmäla händelsen till polisen eller inte. Denna dokumentationsprocess kommer att fortsätta under hela projektperioden. Projektgruppen kommer att arbeta motiverande för att de som utsätts för hatbrott också ska välja att rapportera dessa övergrepp till polisen. I de fall där de utsatta inte vill göra en polisanmälan vill vi dokumentera incidenterna. Resultaten som presenteras här är därför enbart preliminära.

2.2. RESULTAT

2.2.1. BESKRIVNING AV RESPONDENTERNA

Totalt 96 utsatta EU-medborgare intervjuades varav 35 procent var kvinnor och 65 procent var män. Av dessa identifierade 84 procent sin etnicitet som romsk, medan 16 procent identifierade sig som icke-romer.

Av de 25 personerna som ansåg sig ha blivit utsatta för hatbrott och deltog i att fylla i det mer omfattande dokumentationsformuläret var 10 kvinnor och 15 män, 22 av dessa identifierade sig som romer och 3 som icke-romer och samtliga var rumänska medborgare. När det gäller deras ålder var majoriteten (16 respondenter) mellan 30 och 50 år, endast en respondent var under 30 och 8 respondenter var över 50. De vanligast förekommande försörjningssätten består av tiggeri (20 respondenter) och insamling av pantburkar (17), följt av vardagligt arbete (6) och gatuunderhållning (1). 14 personer av dem som tigger samlar också pantburkar.

2.2.2. KUNSKAP OM OCH FÖREKOMST AV HATBROTT HOS EU-MIGRANTER

När det gäller medvetenhet om hatbrott svarade hälften av respondenterna att de visste vad hatbrott var och hälften att de inte visste. Men när de ombads förklara vad som menas med hatbrott kunde endast 34 procent definiera det. Detta visar på en relativt låg medvetenhet om begreppet hatbrott bland gruppen. Däremot var samtliga inträffade incidenter som gruppen vittnade om uppenbart hatbrottsmotiverade.

En majoritet 54 respondenter (56 procent) svarade att de har utsatts för hatbrott i Sverige under de senaste tolv månaderna. De som identifierade sig som romer löpte större risk för att utsättas för hatbrott. Mindre än hälften (7 av 15) av de icke-romska respondenterna, jämfört med en majoritet (47 av 81 eller 58 procent) av de romska respondenterna svarade att de utsatts för hatbrott. Våra resultat visar också att risken att drabbas är lika stora för både kvinnor och män.

2.2.3. ERFARENHET AV HATBROTT

Tabell 1 presenterar mer detaljerat de olika brott som drabbat de 25 respondenterna vilka uppgav att de utsatts för hatbrott och accepterade att fylla i vårt dokumentationsformulär.

Tabell 1. Antal svar i relation till brotten.

Brottstyp	Antal respondenter
Trakasseri (hotfullt, aggressivt eller obehagligt beteende som upprepas vid mer än ett tillfälle)	15
Hotfulla uttalanden (med avsikten att skada dig eller andra)	6
Verbala kränkningar (att någon kallar dig fula saker eller säger saker som sårar/kränker)	20
Sexuella kränkningar	3
Fysiska attacker	7
Tillfogad skada på egendom	4
Diskriminering	6
Annat: spottande	6
Annat: sparkat på tiggarmuggen	4

Not: Respondenterna kunde välja flera svarsalternativ.

De vanligaste övergreppen som framkommit består av verbala kränkningar rapporterade av 20 respondenter och trakasserier rapporterade av 15 respondenter. 7 av respondenterna rapporterade

fysiska angrepp (att de blivit slagna, sparkade, dragna eller fått olika föremål kastade på sig eller efter sig). 6 respondenter har rapporterat framförda hot. Ytterligare 4 rapporterade att de hade skadats och 5 att de lidit materiell skada i samband med attacker.

När det gäller verbala kränkningar kallades 9 respondenter för "Gypsy" och 8 respondenter fick höra "Gå hem!", "Gå Rumänien!" eller liknande. De svarande har vittnat om ett kränkande, förolämpande och obscent språkbruk samt gester, inklusive handgester som insinuerar att de stinker.

"Han kallar mig Gypsy och lägger handen för näsan i en gest som tyder på att jag luktar illa eller att romer luktar illa."

På frågan **hur ofta** de upplevde sig vara föremål för hatbrott, har de flesta respondenter, 15 personer av 25 har svarat flera gånger i veckan (av dessa uppgav 6 att det drabbar dem varje dag). Resterande 9 av 25 uppgav att de blivit utsatta flera gånger i månaden eller mer sällan.

Respondenterna beskriver känslor som rädsla, stress, hjälplöshet, förnedring, nedbrytning samt skam när de tillfrågades **hur de kände sig** under och efter att de blivit utsatta för angrepp.

"Som om det inte räckte att jag redan förnedrar mig själv genom att sitta och tigga, så kommer vissa personer och gör det ännu värre. Jag känner mig förödmjukad, skamsen och med en tung själ."

"Jag mår väldigt dåligt. Jag har panikattacker. Jag är rädd. Jag är rädd för att något ännu värre kan hända. Jag är rädd att han kommer att sparka mig i ansiktet eller göra något annat för att skada mig. Jag gråter hela tiden. "

Kring det sammanhang där hatbrott utfördes noterar vi följande: de flesta respondenterna, 19 personer vittnade om att de blivit utsatta i samband med tiggande. 5 respondenter uppgav en annan kontext såsom samlande av pantburkar eller vistelse i gatumiljö. Majoriteten av respondenterna, 20 personer, uppgav att förövaren begick brottet i egenskap av privatperson, medan 3 svarade att gärningsmannen var en person i tjänst (vakter vid köpcentret och tågstationen samt restauranganställd).

När respondenterna tillfrågades om **det uppfattade bakomliggande motivet** för hatbrottet svarade respondenterna enligt följande.

Tabell 2. Antal svarande i relation till bakomliggande motiv

Uppfattat bakomliggande motiv	Antal svaranden
Etnicitet eller ras	17
Hudfärg	3
Försörjningssätt	11 (9 = tiggeri; 2 = samlande av pantburkar)

Not: Respondenterna kunde välja flera svarsalternativ.

17 av de 25 respondenterna ansåg att de utsattes för övergrepp på grund av deras etnicitet eller ras, medan 11 respondenter ansåg att de blev utsatta på grund av försörjningssätt. 9 respondenter valde båda alternativen som svar, att både etnicitet och deras försörjningssätt vara det bakomliggande motivet.

2.2.4. FÖRTROENDET FÖR POLISEN OCH RÄTTSSYSTEMET

Tabell 3 sammanfattar svaren på respondenternas förtroende för svensk polis och rättssystem. I allmänhet kan vi se ett relativt högt förtroende för båda.

Tabell 3. Förtroende för polis och rättssystem

Fråga	Lågt (1-2)	Medel (3)	Högt (4-5)
Förtroende för den svenska polisen	6	5	10
Förtroende för det svenska rättssystemet (åklagare, domstol, etc.)	4	8	10

Not: Respondenter blev tillfrågade att gradera förtroendet på en skala av 1 till 5.

Endast 7 av de 25 har tackat ja till hjälp med att polisanmäla övergreppen. Skälen till att inte vilja polisanmäla var: "Jag är van vid det" (6 respondenter), "Jag har inte bevis eller vittnen" och tidigare erfarenhet av polisen (5 respondenter), "jag är rädd", jag vill inte gå till domstol", "Jag vill inte bli involverad" och "Jag tror inte någonting skulle göras åt det ändå" (4 respondenter).

2.3. SLUTSATSER

- Det finns en relativt låg medvetenhet om hatbrott bland gruppen (34 procent av de svarande gav korrekta svar när de bad om att förklara vad det var). När de svarande fått begreppet hatbrott förklarat för sig uppgav 56 procent att de hade blivit offer för hatbrott i Sverige under de senaste tolv månaderna. Självidentifierade romska respondenter löpte större risk för att utsättas för hatbrott.
- De vanligaste övergreppen som respondenterna utsattes för var verbala kränkningar och trakasserier. 7 av de 25 respondenterna som fyllde i enkäten har vittnat om fysiskt våld och 6 andra om hot och diskriminering. De flesta respondenter upplevde att de blir utsatta för hatbrott flera gånger i veckan, medan de tigger och att gärningsmannen är privatpersoner.
- Vad gäller det uppfattade bakomliggande motivet för brottet, uppgav de flesta etnicitet, 17 respondenter och ett mindre men betydande antal 11 respondenter att det rörde sig om deras försörjningssätt. Dessa preliminära resultat stödjer en rekommendation om justering av den hos polisen och stora delar av övriga rättsväsendet rådande snäva tolkningen av hatbrott. Bostadslöshet, fattigdom och därmed jämförbara omständigheter borde räknas in bland hatbrottsmotiv. En sådan öppning finns i den så kallade straffskärpningsregeln i Brottsbalken (29 kap 2 § 7 BrB).
- Endast 7 av de 25 svarande gick med på att, med vår hjälp, rapportera incidenten till polisen och fick också hjälp med att göra det. Även om det verkar som få polisanmälningar ser vi det ändå

som ett bra resultat för projektets första fem månader, då endast två polisanmälningar gjordes under hela förra året.

3. ATTITYDER OCH FÖRDOMAR OM ROMSKA EU-MIGRANTER SOM TIGGER I MALMÖ

Av Simon Wallengren

Denna aktuella kartläggning undersöker Malmöbors attityder om gruppen romska migranter från andra EU-länder som tigger och huruvida dessa uppfattar att gruppen utgör ett ordningsproblem samt i vilken utsträckning som Malmöbor är positiva till ett nationellt tiggeriförbud.

3.1. STUDIENS TILLVÄGAGÅNGSÄTT

Studien gjordes som en kvantitativ opinionsundersökning. Respondenterna är vuxna personer som bor eller regelbundet vistas i Malmö och som kommer i kontakt med EU-medborgare som försörjer sig genom att tiggas i offentlig miljö. Ett stickprov av 150 respondenter valdes genom en slumpmässig urvalsprocess. I datainsamlingens första steg valdes 15 av totalt 236 delområden i Malmö ut slumpmässigt. I andra steget valdes en butik eller annan geografisk plats ut där det fanns en person som tiggade i anslutning till platsen. I tredje steget tillfrågades var tredje vuxen person som kom ut ur butiken om hen ville delta i undersökningen. De slumpmässigt utvalda delområdena var: Ribersborg, Rönneholm, Hyllievång, Almvik, Kronborg, Östervärn, Rörsjöstaden, Södervärn, Svågertorp, Annetorp, Bunkeflostrand, Fridhem, Inre hamnen, Nydala och Johanneslust.

Enkäten innehöll 36 påståenden som berörde: attityder rörande romska migranter, respondenternas uppfattning huruvida gruppen uppfattas som ett ordningsproblem, om respondenterna sympatiserar med personer som begår kriminella eller kränkande handlingar mot gruppen och i vilken utsträckning respondenterna stödjer olika former av samhällsstödjande åtgärder riktade mot gruppen. Svarsalternativen mättes på en femgradig skala (1= håller inte med påståendet alls, 5 = håller med påståendet fullständigt). I den nu aktuella rapporten har svaren koncentrerats till tre grupper: 1) de som inte eller endast delvis håller med, 2) osäkra och 3) de som håller med nästan helt eller fullkomligt.

3.2. RESULTAT

3.2.1. BESKRIVNING AV STUDIEDELTAGARNA

Sammanlagt 150 personer deltog i undersökningen. Totalt tillfrågades 416 personer. Detta ger en svarsfrekvens på 36 procent, vilket är lågt i relation till möjligheten för generaliserbarhet. Det var fler kvinnor än män som deltog i undersökningen (59 procent kvinnor, 39 procent män och 2 procent annat/vill inte ange). Genomsnittsåldern för studiedeltagarna var 43 år (högre än i populationen eftersom enbart vuxna deltog i studien). Utbildningsnivån för svarandena var hög, 71 procent uppgav att de hade eftergymnasial utbildning, 25 procent gymnasieutbildning och enbart 4 procent grundskoleutbildning eller lägre. 70 procent av svarandena var sysselsatta

antingen genom arbete eller som studier (59 procent arbetade och elva procent studerade). De övriga 30 procent var arbetslösa eller pensionärer. Majoriteten av svaranden var svenskfödda (70 procent) medan en mindre andel var födda utomlands (ca 30 procent). Sammanfattningsvis utgör studiepopulationen en relativt god återspeglning av den generella populationen i Malmö, även om svarandena kan antas vara mer välutbildade än genomsnittet och omfattade flera kvinnor än män (SCB, 2018).

I det följande presenteras de olika delarna av studien. I de fall där statistiskt signifikanta korrelationer med respondenternas bakgrund hittades, presenteras de i den relevanta sektionen.

3.2.2. FÖRDOMAR OM ROMSKA MIGRANTER SOM TIGGER

Tabell 4 ger en sammanfattning om respondenternas fördomar relaterade till de romska EU-migranter som tigger.

Tabell 4. Sammanfattning i procent om respondenternas fördomar rörande romska migranter som tigger.

Fråga	Stämmer inte eller nästan inte alls	Osäkra	Stämmer helt eller delvis
De som tigger är romer.	33	37	38
Romer som tigger är fattiga.	18	22	59
Romer som tigger gör detta eftersom de inte hittar arbete.	25	23	50
Romer som tigger gör detta eftersom de inte vill arbeta.	69	17	13
Romer som kommer till Sverige och tigger är organiserade i kriminella ligor.	57	23	18
Romer som kommer till Sverige och tigger är organiserade av kriminella ligor.	51	27	20
De flesta romer som kommer till Sverige utnyttjas av organiserad brottslighet för tiggeri, prostitution eller stölder.	36	37	25
Romer som kommer till Sverige är egentligen rika i sitt hemland och har stora hus och dyra bilar.	72	19	8
Romer som tigger får socialbidrag i Sverige.	73	19	3
Man kan inte lita på romer.	58	25	11
Man kan inte lita på att tiggare säger sanningen om sin fattigdom eller livssituation.	49	25	19
De flesta romer är kriminella.	73	15	6
De flesta romska migranter, som kommer till Sverige från andra EU-länder är kriminella.	72	15	7

Summan för varje svar är inte 100 procent eftersom tabellen inte uppger icke-svar.

Svaren på frågan huruvida respondenterna ansåg att de som tigger är etniska romer, var relativt jämnt fördelade på de tre svarsalternativen (33 procent instämde inte eller nästan inte alls och 38 procent instämde delvis eller fullkomligt, medan 37 procent är osäkra gällande påståendet).

Baserat på utfallet för de tre svarsalternativen, så är det mest rimliga att tolka att respondenterna är relativt osäkra rörande tiggande personers etniska tillhörighet.

En majoritet (59 procent) instämde i påståendet att romer som tigger är fattiga, medan 18 procent av respondenterna inte ansåg detta. Beträffande påståendet att romer som kommer till Sverige egentligen är rika i sina hemländer, så instämde enbart 8 procent medan 73 procent inte höll med om detta.

Gällande påståendena om huruvida de romer som kommer till Sverige och tigger är organiserade i kriminella ligor eller om tiggeriet är organiserat av kriminella ligor, var det en majoritet som inte instämde i dessa påståenden (57 respektive 51 procent) medan en mindre andel (18 respektive 20 procent) instämde. De flesta av respondenterna instämde inte heller i påståendet att de flesta romer som kommer till Sverige utnyttjas av organiserad brottslighet (36 procent), dock höll en relativt stor andel med om påståendet (25 procent). Den absoluta majoriteten, 72 procent av respondenterna, instämde inte i påståendet att romer som tigger får socialbidrag i Sverige. Enbart 3 procent höll med om detta påstående.

3.2.3. RESPONDENTERNAS UPPFATTNING OM GRUPPEN SOM EN ORDNINGSSTÖRNING

Tabell 5 redovisar i vilken utsträckning respondenterna uppfattar de romska migranterna från andra EU-länder som ordningsstörningar.

Tabell 5. Respondenternas uppfattning om de tiggande romska migranterna som ordningsstörning.

Fråga	Stämmer inte eller nästan inte alls	Osäkra	Stämmer helt eller delvis
Jag är rädd för romer som tigger.	82	7	5
Jag känner mig provocerad av romer som tigger.	70	13	11
Det händer att jag blir arg på romer som tigger.	75	8	11
Tiggarna är ett störningsmoment.	63	12	18
Jag sympatiserar med personer som skriker på romska tiggare.	85	5	5
Jag sympatiserar med personer som spottar på romska tiggare eller sparkar på deras muggar.	87	3	4

Summan för varje svar är inte 100 procent eftersom tabellen inte uppger icke-svar.

En minoritet, men ändå betydande andel av respondenterna höll med i påståendet att personer som tigger är ett störningsmoment (18 procent). Det var signifikant vanligare att kvinnor, äldre,

lågutbildade och personer födda utomlands höll med om detta påstående medan yngre, personer med högre utbildning och personer födda i Sverige var mindre benägna att hålla med. En mindre andel, 5 procent av respondenterna höll med om påståendet att de var rädda för romer som tigger. Även här var det framförallt kvinnor, äldre, lågutbildade och personer födda utomlands som höll med om detta påstående. Drygt 11 procent av respondenterna höll med om påståendet att de blivit arga på romer som tigger. Det var framförallt äldre, män och personer födda utomlands som höll med om påståendet.

Det var en mycket liten andel som höll med om påståendet att de sympatiserar med personer som skriker eller spottar på romer som tigger eller sparkar på deras muggar (5 respektive 4 procent). De enda signifikanta sambanden vi kunde finna med sådana sympatier var, att respondenten var man och var född utomlands. Sammanfattningsvis kan det alltså sägas att en relativt liten andel av respondenterna säger sig uppfatta de romer som tigger som ett ordningsproblem, känna sig rädda eller provocerade av gruppens närvaro eller sympatisera med personer som begår kränkande eller kriminella handlingar mot dem.

3.2.4. RESPONDENTERNAS UPPFATTNING OM POLITISKA ÅTGÄRDER RIKTADE MOT ROMSKA MIGRANTER

Tabell 6 ger en sammanfattning om respondenternas uppfattning om vilka politiska skyldigheter Sverige har mot de romska migranterna som tigger i offentlig miljö och vilka åtgärder som bör riktas mot dessa.

Tabell 6. Respondenternas uppfattning om politiska åtgärder riktade mot romska migranter som tigger.

Fråga	Stämmer inte eller nästan inte alls	Osäkra	Stämmer helt eller delvis
Romer som tigger har egentligen inte rätt att vara i Sverige.	64	21	13
Sverige har ett ansvar för romerna som kommer hit från andra EU-länder och tigger.	38	23	33
Romer som tigger borde skickas hem.	54	15	14
Tiggeri borde förbjudas.	49	14	33
Tiggeri borde egentligen begränsas på vissa platser.	56	14	21
Jag skulle känna mig bekväm om min arbetsgivare bestämde sig för att anställa en rom som tidigare tiggde på gatan.	20	25	54

Summan för varje svar är inte 100 procent eftersom tabellen inte uppger icke-svar.

Angående påståendet att Sverige har ett ansvar för romer som kommer från andra EU-länder och tigger gick respondenternas åsikter isär: 38 procent höll inte med om påståendet medan 33 procent instämde. Respondenternas åsikter gick även isär gällande frågan huruvida de ansåg att tiggeri borde förbjudas. Hälften höll inte med om detta påstående medan 33 procent instämde delvis eller helt. En minoritet av respondenterna höll med att tiggeri borde begränsas till specifika platser, att romer som tigger egentligen inte har rätt att vara i Sverige och att romer som tigger borde skickas hem. En majoritet, 54 procent instämde också med att de skulle vara positiva till att deras arbetsgivare anställde en rom som tidigare försörjt sig genom tiggeri. Detta är intressant i ljuset av en opinionsundersökning från 2015 som visade att 87 procent av de tillfrågade i Sverige skulle känna sig bekväma med en "romsk" arbetskollega medan motsvarande siffra för de tillfrågade i Rumänien var endast 61 procent (Special Eurobarometer 437: 24). Majoriteten av de som tigger i Malmö kommer från Rumänien. Vår studie visar en mer negativ attityd mot romer som tigger, jämfört med attityden mot romer i allmänhet. Kvinnor, yngre, högutbildade och personer födda i Sverige var mindre benägna att stötta ett tiggeriförbud i jämförelse med män, äldre, lågutbildade och utlandsfödda personer.

Sammanfattningsvis visar studiens resultat att studiedeltagarna har en förhållandevis positiv attityd kring romska migranter från andra EU-länder som tigger.

3.3. SLUTSATSER

Denna rapport redovisar resultaten från en attitydundersökning om Malmöbors fördomar kring romska socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom tiggeri, uppfattningar om gruppen som ett eventuellt ordningsproblem samt deras åsikter om vilka former av skyldigheter och politiska insatser som bör riktas mot gruppen. Utifrån resultaten drar vi följande slutsatser:

- Generellt så hade respondenterna en förhållandevis realistisk bild om de romska socialt utsatta EU-medborgarna. De flesta respondenterna uppvisade relativt goda kunskaper om gruppens livssituation. Majoriteten av respondenterna uppfattade att romerna tigger, inte för att de är lata eller ovilliga att arbeta, utan för att de befinner sig i en socialt sårbar situation som kantas av marginalisering. Majoriteten av respondenterna uppgav dessutom att de inte trodde att EU-migranter som tigger är organiserade i eller av kriminella ligor.
- Mindre antal respondenter uppgav att de hade blivit arga (11 procent), blivit provocerade (11 procent) eller var rädda (5 procent) för romska tiggare. Det var också få som sympatiserade med personer som på olika vis skulle kunna kränka socialt utsatta EU-medborgare (ca 4-5 procent). Det var dock förhållandevis vanligt att personer uppfattade gruppen EU-migranter som en ordningsstörning (ca 18 procent). I denna studie framgår det inte vad som medför att vissa respondenter uppfattar gruppen att vara en ordningsstörning. Förmodligen kan detta förklaras genom interaktionen mellan de som tigger och förbipasserande individer (Detta utvecklas i

del 4).

- Åsikterna bland respondenterna går isär huruvida Sverige har ett ansvar gentemot de romska socialt utsatta EU-medborgarna som kommer hit från olika EU-länder för att tigga. 38 procent ansåg att Sverige saknar ansvar medan 33 procent uppgav att Sverige har ett ansvar. Dock höll relativt få personer med om påståendet att romer som tigger egentligen inte har rätt att vara i Sverige (13 procent), att gruppen borde skickas hem (14 procent) och att tiggeri borde begränsas till vissa platser (21 procent).
- I jämförelse med andra attitydundersökningar var också relativt få personer för ett tiggeriförbud, 33 procent jämfört med 62 procent enligt NOVUS senaste enkät (Eriksson 2018). En förklaring till detta skulle eventuellt kunna ligga i faktorer som påverkar urvalsförfarandet. En annan förklaring kan finnas i sättet att formulera själva frågan. I NOVUS undersökning frågade man enbart om respondenterna stödjer ett tiggeriförbud utan att nämna tiggarnas etniska bakgrund.
- Överlag visar analysen av respondenternas svar att äldre, män, personer födda utomlands och lågutbildade har mer negativa och fördomsfulla attityder kring romska EU-migranter som försörjer sig genom tiggeri än yngre, kvinnor, personer födda i Sverige och högutbildade.

4. VARFÖR HATA TIGGANDE MÄNNISKOR?

Av Erik Hansson

I min nyligen färdigställda avhandling har jag fördjupat mig i det svenska samhällets reaktioner på *tiggande*, för att bättre kunna urskilja den i vår tid aktuella antiromska rasismens historiska och psykologiska förutsättningar, såsom den drabbar hitresta utsatta EU-medborgare som tigger på gator i Europa (Hansson 2019). Med andra ord har jag, rent analytiskt, fokuserat främst på agg mot "tiggare" framför fientlighet mot romer, även om dessa fientligheter i slutändan ofta drabbar samma mål: den tiggande personen som också är (eller definieras vara) rom. Min empiri är främst 1329 mediala artiklar, publicerade mellan 2014-2016 (debattartiklar, krönikor, nyhetsinslag, insändare, reportage osv), tillsammans med sociala medier (bloggar, Facebook-kommentarsfält, kommentarsfält från Flashback), ett 50-tal intervjuer, och rumsliga observationer (autoetnografi).

4.1. AVERSIONEN MOT TIGGANDE I ETT HISTORISKT PERSPEKTIV

Rasism mot romer och resande har existerat sedan många sekler. Detta gäller också föraktet, motviljan, ångesten och hatet mot *fattiga människor* som *tigger*. Den antiromska rasismen och aversionen mot "tiggare" (och deras tiggande) har många likheter i sina respektive föreställningsvärldar och handlingsuttryck. Men utifrån ett analytiskt perspektiv är det viktigt att inte likställa de två fenomenen som synonymer för samma sak. Om vi inte försöker urskilja respektive fenomens orsakssamband och historia, finns en påtaglig risk att likställa själva tiggandet med "romsk kultur": att stanna vid slutsatsen att människor avskyr (och hatar) "tiggare" endast därför att dessa skulle vara romer. Det kan också förstärka sammanlänkningen mellan tiggande och romer som om dessa vore oskiljaktiga.

Bortsett från att många romer från Rumänien och Bulgarien som nu tigger är utsatta för rasism som en historisk struktur (strukturell diskriminering i såväl nutid som dåtid), kan aversioner i Sverige mot tiggande romer förstås som ofta uppståndna till följd av det annorlunda med att *tigga och sova utomhus*. När dessa praktiker *i sin tur* begripliggörs (av den upprörda personen ifråga) som *avsiktligt* utförda av *människor som inte är "svenskar"* (d.v.s. "inte-vi"), och dessa människor sedan kategoriseras som romer (vilket människorna i fråga ofta är), reproduceras rasism och fientlighet mot romer. Det sker genom att *sammanblanda* orsaken bakom handlingar som utförs till följd av utfattigdom (som att tigga på gatorna, upprätta bosättningar och sovplatser i offentliga rum och parker) med personens (här antagna) etniska identitet. Härigenom kan den fattigas avvikande handlingar registreras och upplevas som *avsiktligt* störande. När handlingen dessutom *upplevs* som att den är *avsiktligt riktad mot mig* (eller mot min "grupp" och samvaro), triggas än lättare aggressivitet, fientlighet eller rädsla.

På detta sätt är den "utsatte EU-medborgaren" i Sverige utsatt för *dubbla lager* av fientliga attityder. Det historiska rasistiska tankegodset om romer som amoraliska, arbetsskygga, lata,

kriminella och illasinnade appliceras på en människa som *dessutom* är hemlös (i Sverige) och tigger. Poängen är att aversionen mot den avvikande "hemlösa" "tiggaren", är en livsfarlig samhällelig motvilja i sin egen rätt. I t.ex. USA överfalls hemlösa människor regelbundet (NCH 2009). I hundratals fall har hemlösa blivit ihjälslagna i samband med överfallen, i stil med vad som hände med Gica i Huskvarna hösten 2018. De trakasserade, slagna och mördade hemlösa människorna är inte alltid tillhörande etniska minoriteter.

Människor som tigger antingen frivilligt (som i att de inte är offer för människohandel) eller ofrivilligt gör detta därför att de inte finner andra försörjningsmöjligheter som ger dem en tillräcklig inkomst. Så har det varit i tusentals år, och det är inte bara romer som har tagit till tiggartaven. Den historiska lärdomen är att de som troligast börjar tigga är de som genom sociala, politiska och ekonomiska omvälvande processer blir utestängda från sina tidigare försörjningar. De blir också nekade tillgången till social omsorg av samhället, i nutid formulerat som grundläggande rättigheter och sociala skyddsnät. I Sverige förekom fram tills åtminstone 1800-talet tiggande samer i det norrländska kustlandet (SOU 2006:14). Dessa kallades ofta för "fattiglappar", och var de kringresande egendomslösa samer som inte hade egna renar eller näring. Om de inte tiggde försörjde de sig som tillfälligt anställda på gårdar. Orsaken till att fattiga samer tiggde, kan förstås vara en konsekvens av hur svenska kronan koloniserade och exploaterade norra Norrland för ekonomiska syften.

Tiggande verkar alltid ha varit belagt med ambivalens från majoritetssamhällens sida. Detta gällde redan under medeltiden. När Sverige drabbades av en fruktansvärd svältkatastrof åren 1867–1869 tvingades bondefamiljer (ofta barn) till att tigga i grannskap, och redogörelserna över omgivningens reaktioner på tiggandet är ofta fördömande ur ett moraliserande perspektiv (Västerbro 2018). Och så sent som på 1990-talet, när "tiggare" "återkom" i svenska storstäder i svallvågorna av psykiatrireformen och stora nedskärningar i den sociala sektorn, försökte tunnelbanepoliserna i Stockholm registrera praktiken som lagbrottet "förargelseväckande beteende" (Beijer 1999; Peruzzi 1998).

Ur tiggandets historia kan man urskilja ett antal konstanter i talet om, och behandlingen av, människor som tigger. Oavsett plats och tid, brukar det förekomma ett urskiljande mellan "förtjänta" och "oförtjänta" fattiga som tigger (Geremek 1991; Erskine & McIntosh 1999). De som förstås vara förtjänta är de som inte är arbetsföra. De oförtjänta antas kunna arbeta "bara de ville", och/eller definieras vara "främlingar". Därför har det också varit en tradition av att skilja mellan "våra" och "andras" "tiggare", där "våra" är de som lokalsamhället antas ha ansvar för medan "andras" ska fördrivas från platsen. Det har också legat i sakens natur, att människor som tigger ofta är just "främlingar", hitresta från andra platser: de reser till nya landsändar för att hitta nya givare när tidigare har tröttnat. Slutligen verkar människor som tigger genom historien ha varit belagda med rykten om att inte vara vilka de utger sig för att vara. De har misstänkts tillhöra hemliga sällskap av banditer, eller amoraliska kulturer som finner en njutning i att inte behöva "arbeta" som alla andra. Samtliga tre historiska konstanter är också aktuella i dagens Sverige, i talet om de nya östeuropeiska romska "tiggarna".

Återkommande genom historien är också föreställningar och skrönor om hur "tiggare" inte skulle vara fattiga *egentligen*, vilket skulle innebära att de tigger av något slags ondskefullt skäl av att bara vilja förstöra för (eller bedra) andra människor som en själv. Precis sådana här typer av rykten och historier har *också* förföljt romer i Europa genom seklen. Ofta har romer levt kringresande liv och stundom behövt försörja sig genom att bl.a. tigga. Men, än en gång, detta skapar inte per automatik en ständig likställning av de historiska sentimenten. Det visar hur rädslan och ångesten över det "annorlunda", inte bara kan ta sig uttryck och riktas som rasism. Det kan också uttryckas som rädslor och ångest över utfattigdomens "annorlunda" manifestationer.

4.2. PSYKOLOGISKA ORSAKER TILL HAT

Det är värdefullt att försöka förstå de psykologiska orsakerna bakom illviljan, kränkningarna och våldet som tiggande EU-medborgare (vilka oftast är romer) utsätts för av svenska privatpersoner. Vi vet redan att romer oavsett nationalitet utsätts än idag för såväl strukturell diskriminering som hatbrott, men detta faktum ger i sig ingen fullständigt tillfredställande förklaring till det våldsamma uttryckta *hatet* mot romer som tigger.

Våldet och kränkningarna som utövas mot tiggande och hemlösa EU-medborgare tas ofta uttryck som en typ av hämndaktion, som sätt att "slå tillbaka" eller "bekämpa" människorna ifråga. Det handlar om att stöta ifrån sig eller stöta bort människorna från platsen, för att få dessa att försvinna från omgivningen. Aggressiviteten som leder till kränkningar och våld, måste förstås som ett sätt för individen att utöva *försvar* mot något. Det finns inget egenvärde för människan i att bli förbannad utan någon anledning; ilskan föranleds av en känsla av provokation eller hot gentemot *något*. Vad är då detta "något" som frammanas inom vissa individer, till att bli det omedvetna skälet bakom aggressiviteten mot romer som tigger och lever hemlösa i Sverige? Utifrån mina studier av texter och kommentarsinlägg om tiggande EU-medborgare i Sverige, urskiljer jag tre uttalade orsaker till hat, våld och kränkningar mot gruppen.

4.2.1. MYTEN "TIGGARE ÄR KRIMINELLA"

Den första handlar om att "tiggarna" skulle vara kriminella, såsom organiserade i ligor när de tigger. Även om vissa människor som tigger faktiskt är utnyttjade av kriminella, och att ett fåtal som tigger kan antas vara begripna i kriminella aktiviteter, förklarar inte föreställningen om "tiggarna" som kriminella varför vissa människor hatar dem med en sådan frenesi. De som antas vara offer för kriminaliteten är ju de som utnyttjas för att tigga – inte de som möter den tiggande gesten. Och om man på allvar antog att "tiggaren" framför en är en maffiaboss, framstår det som väldigt riskfyllt att provocera en gängmedlem genom att spotta på eller slå denna. Min förklaring till detta återkommande motiv till att avsky, hata, eller vara rädd för "tiggare", är att det uttalande motivet (kriminaliteten) är en projicerad *metafor*. Att "tiggaren" är "kriminell", kan vara en metafor för att "tiggaren" förstås vara en "ond människa". Kriminella

är enligt samhällsmoralen och lagen dåliga individer genom sina handlingar. Varför skulle "tiggaren" då vara en "ond människa"? Jo, därför att en *sammanblandning* uppstår *inombords*; mellan vad som är ens egen känsla och vad som är den andra människan. Det "onda" i fråga, är förmodligen ofta känslan som väcks inom en av att behöva möta den andra människans *tiggande gest*.

I det typiska tiggandet, ber den tiggande personen en förbipasserande om hjälp med en slant eller något annat. Det räcker ofta med att "tiggaren" ifråga hälsar, eller bara sitter där, för att den andra ska reagera som att "tiggaren" ifråga vill en något. Vill ha något från en. Såsom pengar. Oavsett vad man tänker rent moraliskt om huruvida den tiggande personen förtjänar ens hjälp eller inte, *måste man* reagera på "tiggarens" (genom sin blotta existens) uppmaning. Man måste fatta ett beslut hur man ska bete sig gentemot personen. Utan att något våld eller verkligt tvång är inblandat, *tvingas* man likväl att *förhålla sig* till den tiggande personen – även om man väljer att ignorera individen ifråga. På detta sätt, menar jag att många människor förmodligen upplever sig utsatta för ett slags *personligt intrång* av "tiggaren" framför en, bara av dennas gest att tigga. Du måste förhålla dig på något sätt till denna din nästa medmänniska, vare sig du vill eller ej. Jag menar att denna *potentiella* känsla av intrång, kan i många fall vara detta "något" som av den enskilda fotgängaren registreras omedvetet som en provokation eller ett hot. För på ett sätt innebär detta uppmärksammande som "tiggaren" gör av den enskilde, att den tiggande personen ifråga *tar plats* inom den enskildes medvetande.

Poängen är att denna registrering av "den andra" – som om denna gör intrång innanför min personliga sfär – kan omedvetet förvandlas till en känsla av att jaget är hotat därför att de normativa vardagliga gränsdragningarna om hur man ska interagera med främmande individer tillfälligt bryts. En främmande människa upplevs *komma en för nära*. Gränsdragningen mellan jaget och omgivningen kommer i gungning.

Den här känslan kan sedan hanteras på två olika sätt. Genom en manöver av att antingen frammana sympati eller antipati gentemot den tiggande personen, kommer känslan att sedan transformeras till antingen medlidande/medkännande eller frustration/ilska. Känslan av att den andra "tar plats" inom en neutraliseras, genom att etablera en föreställning om den andra som en person med en historia och avsikt bakom sitt sätt att söka kontakt.

Båda manövrarna syftar då till att på ett omedvetet plan återställa balansen, avståndet, mellan det upplevda jaget och dess upplevda omvärld. Problemet är att om manövern styr över till antipati, kan sammanblandningen av den onda känslan med en fantasi om en ond människa leda till en *förstärkt* frustration. Detta sker genom den enskildas egna fantasier och föreställningar. Om det sedan finns ett allmänt rasistiskt tankegods där ute i samhället (förslagsvis om romer), som kan bekräfta denna fantasi om "den andras" intention om att vilja störa mig och förstöra för mig, blir fientlighet mot människan ifråga än mer troligt.

När det gäller de romska EU-medborgarna ifråga, finns det ingen brist på berättelser, rykten och vandringssägner som förklarar att den onda känslan beror på "tiggarens" onda avsikter.

Den ursprungliga känslan av intrång förvandlas till en känsla av missvilja, över hur "romerna" orättmätigt stör personen i sitt vardagsliv. Det kan uppstå en inneboende berättelse om hur "de" tar över det offentliga rummet, genom att vara så *överpåtagligt närvarande* i stadsbilden. Härigenom förstärks (den ofta omedvetna) fantasin om den andras provokation och respektlöshet mot en själv som vanlig oskyldig medborgare, som inte har bett om att bli drabbad av dessa dissonanta känslöförmålor.

4.2.2. "TIGGAREN TRÄNGER SIG IN I VARDAGSLIVET"

Nu kommer den andra uttalade förklaringen till illvilja in i bilden. Den handlar nämligen om en uppfattning om hur "romerna" på ett orättfärdigt sätt "tar plats" i det offentliga rummet genom sitt tiggande. Hur de stör privatpersoner på ett sätt som det *känns som* att de inte borde ha rätt till att göra, hur "tiggaren" genom att tigga "tränger sig in" i vardagslivet.

Utifrån de texter jag har tagit del av, verkar det ofta räcka med att "tiggare" bara finns ute på gatan (d.v.s. att människorna ifråga inte behöver göra något mer än att tigga genom att sitta ned och hälsa på vissa förbipasserande) för att känslan av provokation och *invasion* ska infinna sig hos vissa privatpersoner. Detta menar jag har att göra med känslan av att tvingas förhålla sig till främmande människor som uppfattas vilja en något. Detta innebär i sin tur att det råder normer om vad som är ett acceptabelt sätt att interagera med andra främlingar i det offentliga. Den enskilde medborgaren uppfattar sig ha som ett slags politisk *rättighet* (ett privilegium av) att inte behöva bli störd på det sätt som "tiggare" uppfattas störa. Känslan av provokation finns alltså även här. Lägg därtill, att den som uppfattas störa definieras vara en *utlänning*. Lägg därtill, att denna utlänning definieras också vara *rom*. Nu kan den aggressiva känslan av att ha blivit orättmätigt störd utvecklas till en fientlighet mot "främlingen". Denna "främling" saknar inte bara rätten att störa personen – den störande personen borde inte vara här.

4.2.3. HEMLÖSHETENS KONSEKVENSER

Den sista återkommande uttalade förklaringen till aversion, som kan leda till hat och sin tur till våld, handlar om *hemlöshetens* konsekvenser. Genom att sakna tillgång till skäliga boendeförhållanden och (detta är viktigt) *sanitet*, tvingas många EU-medborgare till att använda offentliga rum som privata. De slår upp boställningar i parker, på parkeringsplatser och i närliggande naturområden. Genom detta antas de rubba *normativa och estetiska ordningar* om vad som ska "ta plats" var (jfr Sibley 1995). Nedskräpning och osanitära förhållanden är sociala problem i sin egen rätt, men i "EU-migranternas" fall beror dessa problem på att dessa oftast inte har någon annanstans att bo (eller gå på toaletten) i Sverige.

Hemlöshetens orsaker (att vara fattig och inte ha någon annanstans att bo) förvrängs hos många medborgare till att upplevas vara en fråga om *brist på respekt för sin omgivning*. Att en människa behöver leva under hälsovådliga och smutsiga förhållanden, förvrängs till att det är människan själv ifråga som är smutsig till sin karaktär: att personen *avsiktligt* lever på detta sätt. "De" blir "äckliga". Inte nog med det: genom denna upplevda förståelse av situationen,

upplevs även hemlösheten som en provokation. Platserns tidigare ordning, dess etablerade uppbyggnad av var sak på sin plats, upplevs som *förstörd*. Den upplevs av många som förstörd med vilja.

4.3. SLUTSSATSER

En påtaglig orsak bakom våldet och kränkningarna som drabbar tiggande och hemlösa EU-medborgare i Sverige, är att fattigdomens konsekvenser registreras av många människor som ett hot mot känslomässiga investeringar i sina materiella omgivningar och sin egen plats i dessa. Vad som leder till "push-faktorn" som gör våldshandlingar mer troliga, är att de fattiga människorna ifråga definieras vara "främlingar" (d.v.s. utlänningar och/eller romer) som uppfattas förstöra dessa känslomässiga investeringar och ordningar (mer eller mindre) *avsiktligt*.

En sådan psykisk dimension av problemet är svår att komma åt för att bekämpa hatbrotten mot "utsatta EU-medborgare" i Sverige. Det finns emellertid två typer av åtgärder som skulle kunna förebygga våldet. Den ena är att svenska myndigheter börjar arbeta aktivt för att tillgodose EU-medborgarna basala grundläggande mänskliga rättigheter i Sverige. Att ge människor tillgång till skäliga boendeförhållanden och sanitet, liksom utbildnings- och försörjningsinsatser, vore inte bara konkret fattigdomsbekämpning och att följa konventioner om mänskliga rättigheter vilka Sverige har tagit på sig att följa (Amnesty International 2018). Det vore också ett möjligt sätt att minska den rumsliga förekomsten av fattigdomens konsekvenser: om människor inte behövde sova utomhus eller tigga i den utsträckning som nu är fallet, skulle förmodligen färre medborgare ha problem med de utfattiga människornas närvaro. Den andra typen av åtgärd vore att se över hatbrottslagstiftningen, för att kunna bättre komma åt de fall av våld och kränkningar där det inte kan bevisas att det är offrets etnicitet som är orsaken till dådet. I fallen med "utsatta EU-medborgare", synes det ofta vara så att intentionen bakom hatbrottet kan vara en blandning av inte bara hat mot en etnicitet, utan också mot personens egenskaper av att vara hemlös och utfattig.

För en fördjupning i resonemangen och flera källor, se Erik Hanssons avhandling "Det känns fel". Om svenska samhällets reaktioner mot tiggande EU-medborgares närvaro, 2014–2016.

5. ÖVERGRIPANDE SLUTSATER OCH REKOMENDATIONER TILL ÅTGÄRDER

- Av de tillfrågade 96 EU-migranterna som lever i hemlöshet i Malmö uppgav 56 procent att de hade blivit utsatta för hatbrott i Sverige under de senaste tolv månaderna. De vanligaste övergreppen var verbala kränkningar och trakasserier, fysiskt våld, hot och diskriminering. De flesta respondenter upplevde sig bli utsatta för hatbrott flera gånger i veckan, under tiden som de tigger och uppfattar gärningsmannen som en privatperson.
- Anmälningssbenägenheten är låg hos de EU-migranter som blir utsatta för hatbrott. Även om ett till synes lågt antal hatbrott anmäldes till polisen (7) visar detta på att anmälningssbenägenheten ökat under projektets första fem månader, jämfört med endast 2 polisanmälningar som lämnats in under hela förra året.
- Majoriteten av de tillfrågade Malmöborna uppfattade att EU-migranterna tigger för att de befinner sig i en socialt sårbar situation präglad av marginalisering och fattigdom inte för att de är lata eller ovilliga att arbeta. Samma majoritet uppgav dessutom att de inte trodde att tiggarna är organiserade i eller av kriminella ligor.
- Ett fåtal Malmöbor uppgav att de hade blivit arga, provocerade eller rädda för människor som tigger. Det var dock förhållandevis vanligt att personer uppfattade gruppen som en ordningsstörning (ca 18 procent). Vi drar slutsatsen att konsekvenserna av fattigdomen upplevs rubba normativa och estetiska ordningar på allmänna platser.
- I jämförelse med andra attitydundersökningar är det relativt få Malmöbor som stödjer ett tiggeriförbud, 33 procent jämfört med 62 procent enligt NOVUS senaste enkät. Vi tror att en förklaring kan finnas i sättet att formulera själva frågan, om respondenterna får ta ställning till ett generellt tiggeriförbud eller ett tiggeriförbud som avser specifikt romska EU-migranter.
- Vad gäller det uppfattade bakomliggande motivet för brottet, uppgav de flesta etnicitet och ett mindre men betydande antal 11 respondenter att det rörde sig om deras försörjningssätt. Dessa preliminära resultat stödjer en rekommendation om justering av den hos polisen och stora delar av övriga rättsväsendet rådande snäva tolkningen av hatbrott, bostadslöshet, fattigdom och därmed jämförbara omständigheter borde räknas in bland hatbrottsmotiv. En sådan öppning finns i den så kallade straffskärpningsregeln i Brottsbalken (29 kap 2 § 7 BrB).

6. KÄLLOR

- Amnesty International. (2018). *Sweden: A cold welcome – Human rights of Roma and other "vulnerable EU citizens" at risk*. London: Amnesty International Ltd.
[http://aktivism.amnesty.se/uploads/cms_page_media/602/Sweden_a_cold_welcome_FINAL_light%20\(1\)_pselwLQ.pdf](http://aktivism.amnesty.se/uploads/cms_page_media/602/Sweden_a_cold_welcome_FINAL_light%20(1)_pselwLQ.pdf)
- Beijer, U. (1999). *Tiggeri: Ett nygammalt fenomen*. Stockholm: Forsknings- och utvecklingsenheten, Socialtjänstförvaltningen.
- Bryman, A. (2004). *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Eriksson, M. (2018, 16 april). *Majoriteten vill ha tigeriförbud*. Sveriges Radio.
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6930578>
- Erskine, A. & McIntosh, I. (1999). Why begging offends: Historical perspectives and continuities. I: Dean, H. (Red.). *Begging questions: Street-level economic activity and social policy failure* (ss. 27–42). Bristol: Policy Press.
- Geremek, B. (1991). *Den europeiska fattigdomens betydelse*. Stockholm: Ordfront.
- Hansson, E. (2019). *"Det känns fel". Om svenska samhällets reaktioner mot tiggande EU-medborgares närvaro, 2014–2016*. Doktorsavhandling. Uppsala universitet, Kulturgeografiska institutionen.
- Lacatus, T. (2015, oktober). *Studie om hatbrott och andra allvarliga kränkningar riktade mot utsatta romska EU-medborgare*. Kommissionen mot antiziganism.
- Länsstyrelsen Stockholm. (2019). *Uppdrag om nationell samordning avseende utsatta EU/ESS-medborgare som saknar uppehållsrätt i Sverige – lägesbild 2018*.
<https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/tjanster/publikationer/2019/uppdrag-om-nationell-samordning-avseende-utsatta-eu-ees-medborgare-som-saknar-uppehallsratt-i-sverige---lagesbild-2018.html>
- National Coalition for the Homeless (NCH). (2009). *Hate, Violence, and Death on Main Street USA. A Report on Hate Crimes and Violence Against People Experiencing Homelessness 2008*.
https://nationalhomeless.org/publications/hatecrimes/hate_report_2008.pdf
- Peruzzi, B. (1998, 14 november). Polisen: Stoppa tiggare i t-banan. *Aftonbladet*.
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/9811/14/tiggare.html>
- Sibley, D. (1995). *Geographies of exclusion: Society and difference in the West*. Abingdon: Routledge.

SOU 2006:14. *Samernas sedvanemarker – Betänkande av Gränsdragningskommissionen för renskötselområdet*. Stockholm: Kulturdepartementet.

<https://www.regeringen.se/contentassets/53ee2c9374ab40f6a8f58b101faa7ecb/samernas-sedvanemarker-kapitel-1-6>

SOU 2016:6. *Framtid sökes – Slutredovisning från den nationella samordnaren för utsatta EU-medborgare*. Stockholm: Socialdepartementet.

https://www.regeringen.se/4905f7/contentassets/b9ca59958b5f43f681b8ec6dba5b5ca3/framtid-sokesslutredovisning-fran-den-nationella-samordnaren-for-utsatta-eu-medborgare-sou-2016_6.pdf

Special Eurobarometer 437. (2015): *Discrimination in the EU in 2015*. European Commission.

http://data.europa.eu/euodp/data/dataset/S2077_83_4_437_ENG

Statistiska Centralbyrån (SCB). (2018). Kommuner i siffror: Malmö. <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/kommuner-i-siffror/#?region1=1280®ion2=>

Västerbro, M. (2018). *Svälten: Hungeråren som formade Sverige*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Wallengren & Mellgren (2018). *Silent Victims in the Public Eye: Socially Vulnerable EU Citizens' Exposure to Crime and Its Consequences*. Journal of Interpersonal Violence.

